

žestini prevladavanja prošlosti u Rumuniji, Bugarskoj i Mađarskoj donekle simbolično govore i sudbine njihovih komunističkih vođa: Čaušesku je ubijen, Živkovu je suđeno, a Kadar (koji je umro 1989) nije demonizovan. Snažna ekonomska kriza i pad standarda kod skoro svih poslesocijalističkih režima su u javnosti smanjivali aktuelnost demonizovanja komunističke prošlosti jer su je mase zadržale u sećanju kao period relativne stabilnosti. Ova okolnost je verovatno sputavala širenje određenih verzija službenog revizionizma koji je računao na masovnu podršku.

Međutim, tzv. revizionizam svakodnevnice još je prisutan u svim zemljama Istočne Evrope. Naime, mnogi pojedinci saobražavaju svoju biografiju novom socijalnom identitetu, poimajući sebe manje ili više iskreno kao disidente ili žrtve minulog režima. Slično je bilo 1945. u Evropi, kada je malo ko od fašističkih saučesnika sebe okrivljavao za pasivnost ili oportunizam. Prema Rajnprehtovom istraživanju u Pragu su mnogo kritičniji prema nacionalnoj prošlosti i ličnom učešću u komunističkom režimu nego u Mađarskoj. Česi više žele da zaborave prošlost nego Mađari. U Mađarskoj mladi ne sumnjaju toliko u prošlost niti je se stide, opet verovatno zbog snažnije poslesocijalističke krize nego u Češkoj. Dok se u Pragu na "Plišanu revoluciju" iz 1989. gleda kao na raskid sa prošlošću i novi početak (eksteritorijalizacija prošlosti), u Pešti iskustvo liberalnijeg socijalizma nije stvorilo mnogo otvorenije niti radikalnije odbacivanje prošlosti, niti je došlo do bolnog suočavanja sa vlastitom ličnom prošlošću, već više do istorijalizacije sadašnjice (Reinprecht, 1994). U Pragu su najpozitivnije ličnosti iz prošlosti T. Masarik, J. Komenski, Karlo IV i Jan Hus, kod Mađara su to grof Istvan Sečenji, Kralj Matija i Lajoš Košut. Od posleratnih ličnosti najugledniji su Dubček, I. Nađ, ali i J. Kadar. Period pod Kadarom za neke ispitanike je čak zlatni period istorije 1970-ih. Ipak se većina zalaže za reviziju ocena o Hortiju, ne otuda što ga smatraju pozitivnom ličnošću, već zato što sumnjaju u komunističku propagandu (Reinprecht 1994). Po Ilićevom istraživanju iz 1999. u Srbiji kod mladih najpoželjnije ličnosti iz prošlosti su junaci iz Kosovskog mita, a kao pojedinačno najčešće preferirana ličnost iz srpske istorije navodi se Tito, a zatim slede Tesla, Pupin, V. Karadžić, Karađorđe itd. (Ilić 2000, str. 26). Slično Rajnprehtu, Ilić zaključuje da je povoljna ocena Tita rezultat sećanja na socijalnu sigurnost njegovog režima, a ne sklonosti ka marksističkom internacionalizmu. Isti pisac ističe razliku između svesti mladih u Srbiji i istorijskog sećanja nacionalne kulturne elite koja je više revizionistička. Današnji mađarski revizionisti nastoje da Hortija očisti od nacizma i antisemitizma i da stvore antikomunistički nacionalni mit od događaja iz 1956. (opet verovatno zbog spoljnopolitičkih potreba zemlje). Sličan je odnos rumunskih revizionista prema Antoaneskuu, srpskih prema Milanu Nediću i hrvatskih prema Paveliću. U Pragu se komunističko osvajanje vlasti iz 1948. posmatra kao puč bez podrške naroda i delo Staljina. Čak ni Praško proljeće ovde nije značajan događaj. Nije teško utvrditi pravilnosti u selektivnom zaboravu, ali su i razlike zanimljive jer ističu iz konkretnih tradicija, lokalnih stereotipa i ideološkog opredeljenja elite na vlasti. Selektivni zaborav prožima se sa socijalnom amnezijom (spontano potiskivanje prošlosti kod stanovništva zbog tekućih preokupacija). Rajnprehtovo istraživanje skrenulo je pažnju na neke važne razlike u pristupu nacionalnom identitetu: Mađarski "Arhipelag Gulaš" ima svoj nacionalni mit o Trijanonu – kao centralnu vrednost, patriotizam je demokratska vrlina urbanih delova, a nacionalizam etnocentrični seoski otpor. U Češkoj nema toliko nacionalne sigurnosti i patriotizma, "razbijena" je nacionalna samosvest zbog dužih perioda gubitka nacionalne nezavisnosti. Period posle 1968. shvaćen je kao "kolonizacija" i deo sudbine. Čak i progon nemačkog